

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

בס"ד

ניסן, תשע"ה

אצרת משולחן האמ"ר

איגרת מס' 3 – תשע"ה

אל: המחנכים להיסטוריה בחמ"ד

מאת: בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד

הנדון: פרק 'לב לדעת' בבחינת הבגרות בהיסטוריה בחמ"ד

החל משנה"ל תשע"ו יהיה בבחינת הבגרות המתחדשת בהיסטוריה חמ"ד פרק 'לב לדעת'. זהו הפרק הרביעי בבחינה והוא מהווה חידוש גדול ביחס לאופן התשאול בעבר. לראשונה אנו מטמיעים את עקרונות 'לב לדעת' בבחינת הבגרות, בהמשך להטמעתם בשנים האחרונות בתהליכי ההוראה והלמידה, מתוך התפיסה כי הוראה-למידה-הערכה חד הם. בפרק הרביעי – פרק 'לב לדעת' יהיו 2 שאלות. לכל שאלה 10 נקודות. מטרת איגרת זו היא להבהיר - מהי שאלת 'לב לדעת', סוגי השאלות האפשריות, דוגמאות לשאלות 'לב לדעת' מסוגים שונים ומחווניים להערכתן. נא זכרו שאנו בתחילת הטמעת שינוי גדול שכולנו לומדים ומתנסים בו יחד. הבחינה לדוגמא תתפרסם באיגרת מס' 4 בימים הקרובים.

מבוא:

מתוך אתר 'לב לדעת' 5: <http://levladaat.org/content/5>

"הערכת הישגים מהווה חלק מרכזי בתהליך הלמידה והיא משפיעה על אופני ההוראה והלמידה של התלמיד, המורה והמערכת כולה. באמצעות אופני ההערכה מועברים מסרים למורים וללומדים, על ציפיות המערכת מהם ועל האופן שבו אמור להתנהל הלימוד בכיתה.

מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך, ירושלים 91911. טל' נייד: 050-6282363 פקס' 02-5604018

כתובת אתר "שער הממשלה": <http://www.gov.il>

כתובת אתר המשרד: <http://www.education.gov.il>

bilhagl@education.gov.il

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

ב"לב לדעת" מאמינים שאופני ההערכה חייבים להיגזר ממטרות הלמידה והמקצוע. מאחר שחלק גדול ממטרות בתי הספר הן חינוכיות וערכיות, אנו מפתחים מגוון של כלי הערכה שמטרתם לתת ביטוי לתהליכי למידה הכוללים את כל רבדי הלמידה: הידע, החשיבה, היצירתיות ומודעותו של הלומד וכן ההפנמה הערכית והחינוכית. ההערכה אליה אנו שואפים היא תהליך ממושך של צבירת ידע בצורה מעמיקה, תוך דיאלוג ושיח רצוף של המורה עם התלמיד, של הלומד עם הידע אותו הוא צבר ושלו עם עצמו, ביחס לידע שפגש במהלך הלמידה.

ההערכה אותה אנו מציעים, מעודדת את התלמיד להתבונן במבט רפלקטיבי על עצמו כלומד, על תהליכי הלמידה שלו, ועל חומרי הלמידה עימם הוא נפגש. יחד עם העמקת הידע ורוחב הדעת, אנו מאמינים כי על ההערכה לעודד את התלמיד לתת ביטוי למגוון הכישרונות המצויים בו.

הערכה המעודדת חשיבה, יצירתיות, העמקה, מפגש עם אנשים ועם העולם תהווה נדבך נוסף בהפנמת הלמידה, בזכירת החומר הנלמד לאורך שנים, וביישומו כחלק מעולמו ואישיותו של הלומד..."

אם כן, מהי שאלת 'לב לדעת' בהיסטוריה?

א. שאלת 'לב לדעת' מהווה הזמנה ללומדים להיות בקשר ובשיח עם החומר הנלמד (אירועים, סוגיות, דילמות, דמויות). הקשר מתבצע כך שהלומד נדרש להתייחסות יישומית ורלוונטית אל החומר הנלמד בנוסף להתייחסות ההיסטורית. השיח מתנהל באמצעות תהליך רגשי פנימי המתפתח אצל הלומד ובאמצעות הבעת עמדה מצדו.

ב. שאלת 'לב לדעת' מזמנת פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה, כגון: טיעון, הסקה, מיזוג ועוד.

סוגי שאלות 'לב לדעת' בהיסטוריה:

סוגי השאלות שיכולים להופיע בפרק 'לב לדעת':

1. שאלת דמות
2. שאלת אירוע
3. שאלת דילמה

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

1. שאלת דמות:

רציונל:

א. שאלה על דמות היסטורית מזמינה את התלמיד לבחון את יחסו כלפי דמות היסטורית ולנמק מדוע הוא נוקט ביחס זה. התלמיד יחפש את נקודות הממשק והאינטראקציה בינו לבין הדמות ההיסטורית ויבחן מהם הערכים אותם הוא לומד מדמות זו, מדוע הוא מזדהה עמה, כיצד הדמות ו/או פועלה רלוונטיים לחייו, וכיצד הדמות ו/או פועלה אקטואליים במציאות חייו.

ב. שאלה על דמות "מאנישה" את ההיסטוריה ומעניקה לה חיים. ההיסטוריה אינה רק אוסף של תאריכים ועובדות, אלא היא מורכבת ממעשיהם/החלטותיהם של אנשים בשר ודם.

שאלות לדוגמא:

1. לפניך חמש דמויות עליהן למדת בשיעורי היסטוריה. כל אחת מן הדמויות הללו הייתה פורצת דרך בתקופתה: משה מנדלסון, הרב יוסף גאנאסיה, בנימין זאב הרצל, הראי"ה קוק ודוד בן גוריון. בחר את אחת הדמויות. הצג את הדמות שבחרת, התקופה והמקום בה פעלה. ציין והצג פעולה אחת שעשתה דמות זו המבטאת את היותה פורצת דרך. ציין ערך אחד שאתה לומד מפועלה של הדמות שבחרת. הסבר כיצד ערך זה מנחה אותך בחיך.

2. "לו הייתי יכול לפגוש דמות בהיסטוריה..." – בחר אחת מהדמויות הבאות: הרש"ר הירש, יהודה לייב פינסקר, משה מונטיפיורי, הרב אליהו חזן ואורד וינגייט. הצג את הדמות שבחרת, התקופה והמקום בה פעלה. ציין והצג פעולה אחת שנעשתה על ידי הדמות שבחרת. מה היית שואל דמות זו בנוגע לפעולה זו? (שאלה אחת). מה לדעתך תענה לך הדמות ההיסטורית על שאלתך?

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

מחווה לדוגמא:

סך הנקודות	התבחין
2 נקודות	פרטי המידע על הדמות מופיעים באופן מלא ומפורט (שם הדמות, זמן, מקום) ו/או הנמקת הבחירה
3 נקודות	עיגון בחומר הנלמד: הבאת דוגמאות, פעולות, מעשים.
5 נקודות	התשובה מעידה על קשר שיצר הלומד בין הנלמד לחייו, ועל העמקה ועניין במשמעות הדברים, בערכים אותם הם מייצגים ו/או ברלוונטיות שלהם לזמננו.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

2. שאלת אירוע:

רציונל:

שאלת 'לב לדעת' על אירוע שהתרחש בהיסטוריה מזמינה את התלמיד "לחזור במנהרת הזמן", לנסות ולחוש את הלכי הרוח בהקשרם ההיסטורי, לחפש את נקודות הממשק והאינטראקציה בינו לבין האירוע ההיסטורי ולבחון מהם הערכים אותם הוא לומד מן האירוע, כיצד האירוע רלוונטי לחייו, וכיצד האירוע שהתרחש בהיסטוריה אקטואלי במציאות חיו.

שאלות לדוגמא:

1. לפניך שלושה אירועים: העלייה לביריה, החלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר ומבצע נחשון. בחר אירוע אחד מתוך האירועים הללו. הצג את האירוע שבחרת. הסבר כיצד תרם אירוע זה להקמת המדינה? הסבר מדוע חשוב ללמוד על האירוע שבחרת גם כיום.

2. "לו היית יכול לחזור במנהרת הזמן" – ציין לאיזו תקופה בהיסטוריה היית בוחר לחזור לו התאפשר לך הדבר? הדגם את חשיבות התקופה בעיניך באמצעות שני אירועים היסטוריים מתקופה זו. הסבר מדוע היית רוצה לחזור לתקופה זו, ומדוע חשוב ללמוד גם כיום על תקופה זו.

מחווה לדוגמא:

התבחין	סך הנקודות
פרטי המידע על האירוע/התקופה מופיעים באופן מלא ומפורט (זמן, מקום, מה ארע)	2 נקודות
עיגון בחומר הנלמד : תרומה, חשיבות	3 נקודות
התשובה מעידה על קשר שיצר הלומד בין הנלמד לחייו, ועל העמקה ועניין במשמעות הדברים, בערכים אותם הם מייצגים, בתרומתם ו/או ברלוונטיות שלהם לזמננו.	5 נקודות

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

שאלת דילמה:

רציונל:

א. מטרת שאלות דילמה היא לשתף את התלמידים בדילמות שאירעו בהיסטוריה ולהביא אותם להבנה כי ההיסטוריה נוצרה מתוך הכרעות בין דילמות. לעיתים ההבנה של ההכרעה שלא התקבלה היא חלק מלימודי ההיסטוריה.

ב. שאלות דילמה הינן שאלות המביעות מורכבות, שמטרתן להביא את התלמיד להבנה כי בדילמות אין אמת אחת מוחלטת שעל פיה יש לפעול, אלא שהמציאות הינה מורכבת. בדילמה אין רק "טוב" ו"רע". לכל אחד מן הצדדים בדיון יש חסרונות ויתרונות, מתוכם התלמיד צריך לבחור את עמדתו האישית, מתוך ההבנה שיש גם חסרונות לעמדה בה הוא נוקט.

ג. שאלת דילמה מבקשת מן התלמיד להיכנס "לתוך" הנושא הנלמד, לחשוב על מה שאירע ולהביע את עמדתו. שאלות מסוג זה מעבירות לתלמיד מסר שעמדתו חשובה וכי יש דילמות שהתרחשו בהיסטוריה הרלוונטיות גם לחייו כיום.

שאלות לדוגמא:

1. בסוף המאה ה-19 החלה התנועה הציונית לעסוק בתחום התרבותי-חינוכי בנוסף לתחום המדיני והכלכלי. הצג מהו פולמוס הקולטורה. הסבר את הדילמה שעמדה בפני הרב ריינס בסוגיה זו, והצג מה הייתה הכרעתו. כיצד אתה היית מכריע בסוגיה זו? נמק את תשובתך.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

2. בתנועה הציונית פעלו מספר זרמים שהגדירו בצורה שונה את הבעיה היהודית והציעו הצעות שונות לפתרונה. השאלה שלפניך מתייחסת לשני הזרמים - הציונות המדינית והציונות המעשית. הצג את ההבדל העקרוני בין שני הזרמים הללו. אילו היית יכול לחזור במנהרת הזמן לסוף המאה ה-19, לאיזה מבין שני הזרמים הללו היית בוחר להצטרף? בתשובתך הבא שני נימוקים מדוע החלטת להצטרף לזרם שבחרת, ושני נימוקים מדוע אינך מצטרף לזרם האחר.

מחווה לדוגמא:

התבחין	סך הנקודות
פרטי המידע ההיסטורי מופיעים באופן מלא ומפורט, בהתאם לנדרש	3
נקיטת עמדה על ידי התלמיד/הצגת העמדה המופיעה בשאלה	2
הבאת נימוקים לעמדת התלמיד (בהתאם לנדרש בשאלה) המבוססים על עובדות היסטוריות שנלמדו, או הסבר מדוע הנושא רלוונטי לנו כלומדים/ הקשר לסוגיה רלוונטית לימינו	5

בהצלחה !